

**YOSHLAR ORASIDA KITOBXONLIKNI TARG‘IB ETISH VA
KITOBXONLIK MADANIYATINI SHAKLLANTIRISH**

Qanoatova Nazokat

University of Economics and pedagogy NOTM

Iqtisodiyot va pedagogika kafedrası o‘qituvchisi

Yunusaliyeva Ruxshonabonu

University of Economics and pedagogy NOTM talabasi

Numanova Gulshoda

University of Economics and pedagogy NOTM talabasi

Annotatsiya: ushbu maqolada yoshlar tarbiyasida kitob mutolaasining ahamiyati va o‘rni haqida bayon etilgan.

Kalit so‘zlar: kitob, mutolaa, ma’naviyat, madaniyat, inson, ona-yurt.

“Kitob-ilm manbai”, - deydi dono xalqimiz. Ayniqsa, yosh avlodni ma’naviy sog‘lom va barkamol etib tarbiyalashda, tafakkur xazinasini boyitishda kitob mutolaasining o‘rni beqiyosdir. Shuning uchun ham, azal-azaldan ilm manbai, ma’naviyat xazinasini sanalgan kitobga munosabat inson ma’naviyatini ko‘rsatadigan muhim omillardan biri

hisoblangan. Agar, xalqimizning uzoq o‘mishiga nazar tashlasak, buyuk Sohibqiron Amir Temur bobomiz ham yuksak ma’naviyatli inson sifatida kitobni juda qadrlaganliklariga guvoh bo‘lishimiz mumkin. Tarixda o‘tgan ko‘p hukmdorlar zabt etilgan yurtning ma’naviy boyligi bo‘lgan kitoblarni yoqib yuborib, moddiy boyliklarini to‘plab, o‘z yurtiga olib ketgan bo‘lsalar, Sohibqiron Amir Temur bobomiz, aksincha, qaysi yurtda bo‘lmasin, xalqning ma’naviy boyligi bo‘lgan kitob va qo‘lyozmalarni to‘plab, o‘z yurtlariga jo‘natganlar. Ulug‘ bobokalonimiz mamlakatda kitob va qo‘lyozmalarga boy kutubxonalar qancha ko‘p bo‘lsa, ilm-fan va madaniyat shuncha tez rivojlanadi, deb hisoblaganlar. Maktab o‘quvchisining kitob o‘qishga, ilm o‘rganishga bo‘lgan mehri o‘qituvchisiga, o‘z otaonasiga, Ona yurtiga mehr-muhabbatning asosidir. Kitob boladagi ma’naviy bo‘shliqni to‘ldiradi. Ustoz, ota-ona, Vatan, o‘rtoq do‘st, birodarlarga mehr-muhabbatli qiladi. Bola kitob o‘qish orqali-komil inson minorasini o‘zi bino qiladi. O‘quvchi o‘zi o‘qib-o‘rganib qurgan mustahkam minorani hech qanday tashqi salbiy oqim-ta’sirlar buzub kirolmaydi. Kitob o‘qigan oilada ham yaxshi tarbiya, ham baraka ham bo‘ladi. Oilada birinchi otaning o‘rni, uning hurmatini joyiga qo‘yish, onani e‘zozlash, katta aka-opalar, ukalarga e’tiborli bo‘lish degan tansiq odatlar bevosita kitob orqali mustahkamlanadi. Kitobni bola xijjalab, sabr bilan o‘qish jarayonida, har birso‘zni yurakdan his qilib hazm qiladi. Bu donolar ta’kidlaganidek, toshga o‘yilgan naqsh singaridir. Kitob ilm olishga tashnalikni oshiradi. Kitob haqida har qancha gapirish, uning sifatlarini soatlab maqtash mumkin. Sababi, eng yaqin do‘st, sirdosh, eng zarur hamroh bo‘lgan kitob, insoniyat tarixida kashf etilgan ixtirolarning eng buyugi va eng qadrlisi, zamonlar o‘tsada, o‘z o‘rnini hech kimga bo‘shatib bermagan mo‘jizadir. Buyuk olimlar kitob, kitobxonlik haqida fikr bildirar ekanlar, adabiyotlar bilan oshno qalbgaga hech qachon yomonlik in qurmasligini ta’kidlashadi. Milliy o‘zlikni anglash, yoshlarimizda yuksak ma’naviyatni shakllantirish, ularni ezgu fazilatlar sohibi etib tarbiyalashda kitobning o‘rni va ahamiyati beqiyosdir. Ko‘p kitob o‘qigan kishining bilim saviyasi yuqori, muomala madaniyati yuksak, yetuk inson sifatida hayotda

o‘z o‘rnini topa oladi. Biroq, bugungi kunda kitobga, kitob o‘qishga bo‘lgan ehtiyoj va intilish, ayniqsa, Yoshlar orasida tobora kamayib bormoqda. Bu esa juda achinarlidir. Qanchadan – qancha kitoblar, kitob jovonlari va do‘konlarda shunchaki ko‘rgazma sifatida turibdi. Tabiiy savol tug‘iladi. Nega shunday? Nima uchun kitob o‘qimay qo‘yyapmiz? Ming afsuski, kitob o‘qish o‘rniga qimmatli vaqtini bekorchi ko‘ngilochar o‘yinlarga sarflaydigan insonlar ham oramizda oz emas. Undaylar fikrlashda, o‘zini tutishda ham ma’naviyati yuksak emasliklarini namoyon etib qo‘yishadi. Texnika asri davrida yashayapmiz, kundan-kunga texnik vositalar taraqqiylashib, ularga bo‘lgan ehtiyoj ortib bormoqda. Xususan, qo‘l telefonlari, turli internet tizimini bunga misol qilishimiz mumkin. To‘g‘ri yurtimizda yoshlarga keng imkoniyatlar yaratib berilmoqda. Chunki millatimiz sha’nini, milliy g‘ururimizni yuksaltiruvchi bu – Yoshlar. Shu bois, yoshlarimiz ongiga kitobga mehr uyg‘otmog‘imiz darkor. O‘quvchilarni kitob bilan ishlashga odatlantirish ham tarbiyaviy ahamiyatga ega. Kitobxonlik yoshlarning ma’naviy boyligini oshiradi, ularni mehnat va ijodiy yo‘lga boshlaydi. Kitob hayotning ulug‘vorligini anglab olishga, u haqida mustaqil fikr yuritishga yordam beradi. Kitob o‘qigan oilada ham yaxshi tarbiya, ham baraka ham bo‘ladi. Oilada birinchi otaning o‘rni, uning hurmatini joyiga qo‘yish, onani e‘zozlash, katta aka-opalar, ukalarga e‘tiborli bo‘lish degan tansiq odatlar bevosita kitob orqali mustahkamlanadi. Kitobni bola xijjalab, sabr bilan o‘qish jarayonida, har birso‘zni yurakdan his qilib hazm qiladi. Bu donolar ta’kidlaganidek, toshga o‘yilgan naqsh singaridir. Kitob ilm olishga tashnalikni oshiradi. Sakkizinchi mo‘jiza sifatida e’tirof etiladigan kitob inson qalbining chinakam hamrohidir. Biz yashayotgan zamin qadim zamonlardan beri madaniyat va ziyo maskani bo‘lib, xalqimiz esa dunyoni larzaga keltirgan ulug‘ zotlarni tarbiyalab, voyaga yetkazgan xalqdir. Bugungi kunda faxrlanib, moddiy meros borasida ham, ma’naviy meros borasida ham dunyoning sanoqli mamlakatlarigina bizning davlatimiz bilan bellasha olishi mumkin deb baralla ayta olamiz. Asrlar osha qanday yutuq va marralarga erishgan bo‘lsak, albatta, buning zamirida xalqimizni kitobga

bo'lgan mehr va mutolaaga bo'lgan ishtiyoqi mujasssam bo'lgan. Inson ichki olamini hech narsa kitobchalik benazir boyita olmaydi. Ruhiyatimizni hech narsa kitobchalik, o'qish-o'rganish, mehnatchalik muvozanatga to'g'ri yo'lga sola olmaydi. Hattoki, intellektual rivojlanishda ham kitob eng asosiy o'rin tutadi. Chunki, kitob kishining o'zini- o'zi tarbiyalashida kitob ham bilim manbai, ham o'zini yaxshi tomonga o'zgartirish, taqqoslash, taqlid qilish, munozara yuritish, bahslashishda ham ma'lum darajada ko'zgu vazifasini o'taydi. Farzandlarimizga kitobga mehr uyg'oyishga harakat qilaylik. Kitob bizga ulkan ta'sir ko'rsatib, juda katta chuqur hayotiy tajriba berishini ham aslo yodimizdan chiqarmaylik. Olimlarimizdan biri kitob haqida shunday degan edi: " U kishini ziyoli qiladi, unda go'zallik tuyg'usigina emas, hayotni, uning butun murakkabliklarini tushuntirish kabi qimmatli tuyg'uni rivojlantiradi, boshqa davrlar va boshqa xalqlarni tushinishda yo'l boshchilik qiladi, sizga kishilarning qalbini ochib beradi. Bir so'z bilan aytganda sizni donishmand qiladi." Shunday ekan xulosa o'rnida shuni aytmoqchimanki, kitob o'qishdan aslo to'xtamang. Kitob – ma'naviyati sarchashmasi. Hozir kitobdan olgan barcha yaxshi fazilatlarni bir umr qalbimizda saqlab qolaylik. Zero, kitob insonni doimo yaxshilikka yetaklaydi.

Bugungi globallashuv va axborot texnologiyalari rivojlangan davrda kitobxonlikning jamiyatdagi o'рни tobora muhimlashmoqda. Ayniqsa, yoshlar orasida kitob o'qish madaniyatini shakllantirish nafaqat shaxsiy intellektual salohiyatni, balki butun jamiyatning ma'naviy taraqqiyotini belgilaydi. Shuning uchun kitobxonlikni targ'ib etish dolzarb masalalardan biridir.

1. Kitobxonlikning ijtimoiy ahamiyati

Kitob inson tafakkurini rivojlantiradi, uni fikrlashga, tahlil qilishga, dunyoni teranroq anglashga o'rgatadi. YuNESKOning ta'kidlashicha, kitobxonlik darajasi baland bo'lgan

mamlakatlarda fuqarolik faolligi, madaniyat darajasi ham yuqori bo'лади (UNESCO Institute for Lifelong Learning, 2020).

O'zbekistonda ham Prezident Shavkat Mirziyoyev tomonidan yoshlar o'rtasida kitobxonlikni rivojlantirish borasida bir qator farmon va qarorlar qabul qilingan.

Jumladan, 2017-yilda "Kitob mahsulotlarini chop etish va targ'ib qilish tizimini tubdan takomillashtirish to'g'risida"gi qaror bu borada muhim huquqiy asos bo'ldi.

2. Kitobxonlik madaniyatining tarkibiy qismlari

Kitobxonlik madaniyati – bu nafaqat kitob o'qish, balki o'qiganini tushunish, tahlil qilish, muhokama qilish, boshqalar bilan fikr almashish, adabiy didni shakllantirishdir. Oila, maktab, kutubxonalar va ommaviy axborot vositalari bu madaniyatning asosiy targ'ibotchilaridir.

Yoshlar orasida kitobxonlikni shakllantirishda maktab kutubxonalari, elektron resurslar, kitob yarmarkalari va adabiy tanlovlarning roli katta. "Kitobxonlik haftaliklari", "Eng faol kitobxon" tanlovi singari tadbirlar yoshlarni kitobga oshno etadi.

3. Zamonaviy vositalar orqali targ'ibot

Raqamli davrda yoshlarning e'tiborini kitobga qaratish uchun ijtimoiy tarmoqlardan foydalanish samarali yo'ldir. Bloglar, bookstagram sahifalari, YouTube kitob sharhlari – bularning barchasi kitobxonlikni yangi formatda targ'ib qilish vositalaridir. Shu bilan birga, "Yosh kitobxonlar klubi" singari onlayn platformalar orqali ham yoshlar orasida ijobiy kitob muhitini yaratish mumkin.

4. Amaliy tavsiyalar

Maktablarda kitobxonlik mashg'ulotlarini muntazam tashkil qilish;

Har bir o'quvchiga yil davomida o'qilishi lozim bo'lgan adabiyotlar ro'yxatini shakllantirish;

Yoshlarni adabiyot tanlovlariga jalb qilish;

Ota-onalarni farzandlariga kitob o'qish muhitini yaratishga undash.

Xulosa

Bugungi axborot oqimi kuchaygan, tezkorlik ustuvor bo'lgan davrda yosh avlodning intellektual salohiyatini yuksaltirishda kitob o'qish madaniyatini shakllantirish va targ'ib etish beqiyos ahamiyat kasb etadi. Chunki kitob insonni o'ylashga, tafakkur qilishga, fikrini erkin ifoda etishga, dunyoqarashini kengaytirishga undaydi. Ma'naviy boylik va ilmiy salohiyat kitob orqali shakllanadi. Shu bois, yoshlarni kichikligidan boshlab kitobga mehrli qilish, ularda mustaqil o'qish odatini shakllantirish zamonaviy ta'limning muhim vazifasidir.

Yoshlar orasida kitobxonlikni rivojlantirishda oilaning o'rni beqiyosdir. Ota-onaning o'z farzandlariga kitob o'qish orqali namuna bo'lishi – bu jarayonning muhim omillaridan biridir. Maktablar, oliy ta'lim muassasalari, kutubxonalar, ijtimoiy tarmoqlar, yoshlar tashkilotlari va madaniyat markazlari birgalikda harakat qilgandagina kitobxonlik muhitini kuchaytirish mumkin.

Zamonaviy vositalar – audio kitoblar, elektron platformalar, ijtimoiy tarmoqlardagi kitob bloglari orqali ham yoshlar o'rtasida kitobga bo'lgan qiziqishni uyg'otish mumkin. Ammo bu vositalar an'anaviy kitob o'qish madaniyatining o'rnini bosmasligi kerak, aksincha, uni to'ldiruvchi va kuchaytiruvchi vosita bo'lib xizmat qilishi lozim.

Yoshlarning qalbiga kitobga muhabbat singdirilsa, ularning ichki dunyosi boyib boradi, axloqiy yetuklik, estetik did, mustahkam dunyoqarash shakllanadi. Shuning uchun bu borada ta'lim, madaniyat va ijtimoiy sohalar hamkorlikda tizimli ish olib borishi zarur.

Davlat miqyosida kitobxonlikni rag‘batlantiruvchi loyihalar, grantlar, tanlovlar, yarmarkalar va ijodiy uchrashuvlar tashkil etilishi ayni muddaodir.

Xulosa qilib aytganda, yoshlar orasida kitobxonlikni targ‘ib etish va ushbu madaniyatni shakllantirish – nafaqat bugungi, balki kelajak avlodlar taqdirini belgilab beruvchi eng muhim omillardandir. Kitobxonlik madaniyatini rivojlantirish orqali biz ma’rifatli, tafakkurli va barkamol jamiyat sari yo‘l olamiz.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori – "Kitob mahsulotlarini chop etish va targ‘ib qilish tizimini tubdan takomillashtirish to‘g‘risida" (PQ–3271, 2017-yil 12-sentabr).
2. UNESCO Institute for Lifelong Learning (2020). Reading the Future: Developing a National Culture of Reading. UNESCO Publications.
3. Karimov I.A. (2008). Yuksak ma’naviyat – yengilmas kuch. Toshkent: Ma’naviyat nashriyoti.
4. Abdullayeva N. (2021). "Yoshlar va kitobxonlik madaniyati", Pedagogik izlanishlar jurnali, №3.
5. O‘zbekiston Respublikasi Yoshlar ishlari agentligi rasmiy saytining statistik ma’lumotlari va yoshlar uchun kitob loyihalari.
6. O‘zbekiston Milliy kutubxonasi. (2022). "Kitobxonlikni rivojlantirishda zamonaviy yondashuvlar" mavzusidagi metodik qo‘llanma.
7. Toirova G’. (2020). "Kitobxonlik madaniyatini shakllantirishning psixopedagogik asoslari". Toshkent davlat pedagogika universiteti nashriyoti.
8. Islomov B. (2019). "Axborot texnologiyalari va kitobxonlik: zamonaviy yondashuvlar". Ijtimoiy fikr jurnali, №2.